

ศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรม เป็นอาภรณ์ประดับอันสง่างามของนักกฎหมาย ผู้ประพฤติและปฏิบัติชอบแล้ว

ศาสตราจารย์พิเศษประสิทธิ์ โสวิไลกุล*

กฎหมายจะมีความสำคัญและมีประโยชน์ กฎหมายต้องมาจากธรรม ต้องชอบธรรม เพื่อธรรม เพราะธรรมหรือธรรมะ คือ กฎของธรรมชาติ (natural law) ซึ่งสอดคล้องกับกฎหมาย หากกฎหมายนั้น เป็นเครื่องมือสนองความต้องการของ “มนุษย์” ความต้องการของธรรมก็ย่อมเลือนจางหายไป กฎหมาย ก็อาจกลายเป็นเครื่องมือสนองความต้องการของมนุษย์ กฎหมายที่มนุษย์บัญญัติขึ้นต้องมีวัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรม ถ้ากฎหมายเข้าไม่ถึงธรรมแล้วกฎหมายก็จะ เลือนลอย คลาดเคลื่อน จากคุณค่าที่แท้จริงและกลับกลายเป็นเครื่องมือทำลายมนุษย์เสียเอง^๑

นักกฎหมายเป็นผู้ศึกษา **มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ** ในวิชานิติศาสตร์ นักกฎหมายจึงจำต้อง เข้าถึงแก่นแท้ของวิชาชีพนิติศาสตร์ และต้องศึกษาทำความเข้าใจ และประพฤติปฏิบัติในเรื่องศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรม ควบคู่กับศึกษาจิตวิญญาณและเจตนารมณ์ของนิติศาสตร์ มิให้มีความบกพร่อง หรือคลาดเคลื่อนแต่ประการใด

ศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรม เป็นสิ่งที่มีความสำคัญมาก มีความจำเป็นและเป็นประโยชน์ ต่อมนุษย์ทั้งหลาย สังคมมนุษย์ที่ได้พัฒนาให้เจริญก้าวหน้าจนถึงทุกวันนี้อย่างเป็นระบบ ระเบียบ ตามแบบแผนของแต่ละชนชาติ แต่ละกลุ่มชนชั้น ก็เพราะเสาหลัก **แห่งศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรม** ทั้งนี้เพราะศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรม **มาก่อนกฎหมาย อยู่เหนือกฎหมาย มีความสำคัญดังเช่น กฎหมาย** และนอกจากนั้นแล้ว ศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรมเป็นบ่อเกิดของกฎหมาย (Moral is the foundation of law)^๒ ศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรมยังเป็นเครื่องค้ำจุน ไม่ให้บุคคลตกต่ำ ช่วยทำให้ท่านมีความสมบูรณ์ในฐานะเป็นมนุษย์ และเป็นบุคคลผู้ที่ได้รับความเคารพนับถือ เพราะท่าน เป็นผู้ที่มีคุณธรรมและเป็นคนดี มีความสุขใจ ทำให้เป็นบุคคลที่มีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ มีเกียรติยศ และมีความสง่างามอยู่ตลอดเวลา

* ศาสตราจารย์พิเศษ ประธานหลักสูตรคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

^๑ พระธรรมปิฎก ป.อ. ปยุตโต “นิติศาสตร์แนวพุทธ” โรงพิมพ์ บริษัทสหธรรมา จำกัด กทม. ๒๕๓๙ หน้า ๑๔๒

^๒ Ronald D Dworkin, [Professor of law], New York University, New York

Aristotle ลูกศิษย์ของ Plato เป็นนักปรัชญากรีกที่มีผลงานรวมทั้งความคิดเห็นต่าง ๆ มากมาย เขามีความสนใจในเรื่องเกี่ยวกับ**จริยศาสตร์ หลักคุณธรรม** และการประกอบความดีต่าง ๆ รวมทั้งให้ความสำคัญในการ**ให้เหตุผล** เขามีความเข้าใจว่าสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับมวลมนุษยชาติว่า มนุษย์ต้องมีความสัมพันธ์กับธรรมชาติ ดังนั้น เขาจึงให้ความสำคัญในการศึกษาจริยศาสตร์ รวมทั้งทฤษฎีแห่งศีลธรรมด้วย Aristotle เห็นว่าการมีชีวิตที่มีเหตุผล (a life of reason) เป็นความดีที่สูงที่สุด Aristotle ยังมีความเห็นว่าการประกอบความดี มี**ศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรม** อันดีงามของมวลมนุษยชาติกับกฎหมายของบ้านเมืองและความยุติธรรมนั้นมีส่วนเกี่ยวข้องและสัมพันธ์อย่างแยกไม่ออกเพราะความยุติธรรมเป็นความดีและความยุติธรรมจะต้องชอบด้วยกฎหมาย (lawfull) และโดยชอบธรรม (fairness)^๓

Lord Denning ได้เห็นความสำคัญ และความจำเป็นของศาสนาและศีลธรรม ทั้งนี้อาจเพราะกฎหมายของประเทศไทยเป็นระบบคอมมอนลอว์ เป็นระบบกฎหมายจารีตประเพณี (ไม่เป็นลายลักษณ์อักษร) ศีลธรรม จริยธรรม และจารีตประเพณีเป็นที่มาและเป็นป่อเกิดของกฎหมายของประเทศไทยประการหนึ่ง ส่วนกฎหมายลายลักษณ์อักษรที่ได้ตราขึ้นโดยรัฐสภาที่เรียกว่า “Statute” ในแบบ พระราชบัญญัติ (ACT) เป็นสิ่งที่ได้เกิดขึ้นในภายหลังที่มีรัฐสภาซึ่งทำหน้าที่เป็นฝ่ายนิติบัญญัติ ความเห็นและแนวคิดของ Lord Denning เป็นสิ่งที่ถูกต้องที่สุด ข้อพึงสังวรก็คือกฎหมายเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับสังคมและมนุษย์ บุคคลผู้มีหน้าที่ในการออกกฎหมาย และผู้บริหารและบังคับใช้กฎหมายกับประชาชนผู้ต้องเคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ตัวมนุษย์ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรมและคุณธรรม เป็นสิ่งที่จะต้องอยู่คู่กับมนุษย์ เพราะเป็นกฎเกณฑ์ หรือข้อบังคับซึ่งมนุษย์ได้กำหนดขึ้นจากการประพฤติปฏิบัติมาเป็นเวลาช้านานแล้ว ได้ก่อให้เกิดผลดีที่เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพของสังคมมนุษย์ จึงไม่อาจจะละเลยหรือละทิ้ง**ศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรมกับกฎหมาย**จึงไม่อาจแบ่งแยกโดยเด็ดขาด

หมายเหตุ Lord Denning ได้กล่าวว่า

“ This supposed decision between law on the one hand and morals on the other has been a great mistake. The truth is that although religion, law and morals can be separated, they are nevertheless very dependent on one another without religion there can be on morality and without morality, there can be no law. Law, religion and morality have in common, lawyers must understand that.” (จาก Road To Justice ๑๙๙๕.)

^๓ เดชชาติ วงศ์โกมลเชษฐ์, ทฤษฎีการเมืองและสังคม” สำนักพิมพ์ดวงแดด, พิมพ์ครั้งที่ ๓ (๒๕๒๔. หน้า ๔๔

ศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรมเป็นเรื่องของการประพฤติปฏิบัติ

เราไม่อาจพัฒนาศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรมโดยการเปิดหลักสูตรในห้องเรียนแล้วทำการประเมินโดยการสอบ ศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรมเป็นเรื่องของการประพฤติปฏิบัติ ไม่ใช่เรื่องการคุยโอ้อวด หรือการโฆษณาตนเอง นักกฎหมายต้องยึดหลัก ศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรมอย่างเคร่งครัด อย่างไม่เสื่อมคลาย

ศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรม เป็นยอดแห่งความดีงาม เป็นสัญลักษณ์ แห่งความเป็นมนุษย์ ที่สมบูรณ์ เป็นอารมณ์ระดับอันสูงงาม ของบุคคลผู้ประพฤติปฏิบัติ เป็นบุคคลผู้ได้เข้าถึง และเข้าใจ สัจธรรมแห่งความเป็นมนุษย์ กฎของธรรมชาติ กฎแห่งอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา และการเกิด แก่ เจ็บ ตาย โดยไม่มีบุคคลใดสามารถระงับหรือหลุดพ้นจากกฎนี้ได้

ศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรมเป็นคุณสมบัติอันสำคัญยิ่งของนักกฎหมาย และจะบกพร่องไม่ได้

ศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรมของนักกฎหมายเป็นคุณสมบัติอันสำคัญยิ่ง อยู่เหนือคุณสมบัติอื่นทั้งสิ้น การมีคุณสมบัติด้านความรู้และประสบการณ์ อาจจะมีข้อด้อยบ้างก็ยังไม่ยอมรับได้ แต่กรณีบกพร่องคุณสมบัติด้านศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรมเป็นเรื่องที่ให้อภัยยอมรับไม่ได้ เพราะคุณสมบัติส่วนนี้ของ ผู้ประกอบวิชาชีพกฎหมายมีความสำคัญยิ่งกว่ากฎหมาย คุณสมบัตินี้เป็นหัวใจหรือเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้การอำนวยความสะดวกบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่พึงปรารถนา อันจะทำให้สังคมเกิดความสงบเรียบร้อย เป็นสังคมที่มีสันติสุข (peaceful society) และเป็นสังคมที่มีความเป็นธรรม (just society) เป็นสิ่งที่ประชาคมทุกแห่งมีความมุ่งมาดปรารถนาให้ปรากฏเป็นจริง นอกจากนี้แล้วยังเป็นการแสดงออกในความสง่างามและเป็นอารมณ์ระดับของนักกฎหมายซึ่งมีคุณค่าและเป็นศักดิ์ศรี แห่งการประกอบวิชาชีพของนักนิติศาสตร์ อันไม่อาจประเมินค่าได้ ถ้านักกฎหมายขาดไว้ซึ่งศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรมแล้ว นักกฎหมายผู้นั้นก็จะเป็นบุคคลที่มีจิตใจไม่เป็นธรรม ไร้คุณธรรม ไม่มีความซื่อสัตย์สุจริต บริสุทธิ์และยุติธรรม นอกจากนั้นแล้วยังเป็นบุคคลที่ขาดความเมตตากรุณาและจิตใจร้าย โหดเหี้ยม รังแก กดขี่ เบียดเบียน คดโกง ตลอดจนการสร้างปัญหาให้แก่คนอื่น ขอให้ท่านได้โปรดจินตนาการภาพของนักกฎหมายประเภทนี้ว่าจะมีภาพลักษณะประการใด คงจะเสมือนกับโจรผู้ถือดาบที่น่าสะพรึงกลัว น่าขยะแขยง (horrible person) สร้างความวุ่นวายให้แก่สังคม จึงกล่าวได้ว่า ศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรมกับนักกฎหมายนั้น มีความสำคัญยิ่งกว่ากฎหมาย อยู่เหนือกฎหมาย อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ระหว่างศีลธรรมกับกฎหมายเป็นสิ่งที่ไม่อาจจะแยกออกจากกัน เพราะศีลธรรม เป็นบ่อเกิดของกฎหมาย ถ้าศีลธรรมมีความเข้มแข็ง ประชาชนประพฤติปฏิบัติตามศีลธรรม ก็มีส่วนเสริมสร้างให้ประชาชนเคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย ทำให้กฎหมายมีความศักดิ์สิทธิ์ และเป็นเสาหลักของแผ่นดิน อย่างไรก็ตาม บางครั้งกฎหมายก็มีส่วนสนับสนุนศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรม เช่น กฎหมายมีความศักดิ์สิทธิ์ กฎหมายก็จะส่งเสริมให้ประชาชนเคารพกฎหมาย และอยู่ในกรอบของศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรมด้วย